

Fecr Yayınları: 386

TEFSİRLERDE NUH KISSASI RİVAYETLERİNİN GELİŞİMİ

Sema ÇELEM

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
Sertifika No: 47479

1. Baskı: Aralık 2020

ISBN: 978-625-7879-26-2

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

TEFSİRLERDE
NUH KISSASI
RİVAYETLERİNİN GELİŞİMİ

Sema ÇELEM

2020

Sema ÇELEM

Lisans eğitimini 1996 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamlayan yazar Kur'an Kursu Öğreticisi olarak on dokuz yıl Diyanet İşleri Başkanlığında çalıştı (1996-2015). 2011 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde başladığı bütünlük doktora programından "*Tefsir Külliyyatında Hz. Nuh Kıssasının Gelişimi*" teziyle mezun oldu (2016). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim görevlisiyken (2015-2019) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslami İlimler Fakültesine atandı. Halen Tefsir Anabilim Dalında Öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Yazarın akademik çalışmalarının yanısıra Gülistan, Diyanet/Aylık, Aile ve Çocuk dergilerinde yayınlanmış köşe yazıları, çocuklara Kur'an kültürünü kazandırmak amacıyla basılmış kitapları vardır.

İthaf

İlim yolculuğumda desteklerini esirgemeyen
anneme, babama ve yavrularıma...

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	15
1. Hz. Nūh Hakkında Yapılan Çalışmalar	21
2. Kur'an Kıssalarının Gerçekliği Konusundaki Akademik Tartışma	35

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM, KİTAB-I MUKADDES VE İSLAM TARİHİ KAYNAKLARI ÖZELİNDE NŪH KISSASI

1.1. Kur'an'da Hz. Nūh ve Kıssası	47
1.1.1. 54/Ğamer:9-16	48
1.1.2. 7/A'rāf:59-64	50
1.1.3. 26/Şu'arā':105-121	51
1.1.4. 10/Yūnus:71-73	53
1.1.5. 11/Hūd:25-49.....	54
1.1.6. 37/Şāffāt:75-82.....	57
1.1.7. 71/Nūh:1-28	58
1.1.8. 21/Enbiyā':76-77.....	59
1.1.9. 23/Mu'minūn:23-30	60
1.1.10. 29/Ankebūt:14-15.....	61
1.2. Yahudi ve Hıristiyan Geleneğinde Nūh Kıssası'na Genel Bir Bakış	64
1.3. İslam Tarihi Kaynaklarında Nūh Kıssası.....	74

İKİNCİ BÖLÜM

EHL-İ SŪNNET TEFSİRLERİNDE HZ. NŪH KISSASINA İLİŞKİN RİVAYETLER VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Ehl-i Sünnet Tefsirlerinde Nūh Kıssası	103
2.1.1. Hz. Nūh'un İsmi ve Soyu	104
2.1.2. Hz. Nūh'un Yaşı	108
2.1.3. Hz. Nūh'un Peygamberliği ve Kavmini Tevhide Daveti.....	114
2.1.4. Hz. Nūh'un Kavmi Aleyhine Dua Etmesi	143

2.1.5. Hz. Nūh'un Allah Tarafından Gemi Yapımıyla Emrolunması	152
2.1.6. Tennūr Hakkındaki Yorumlar	170
2.1.7. Gemiye Kimler Bindi?	176
2.1.8. Tūfān	190
2.1.9. Nūh Kavminin Putları.....	203
2.1.10. Tūfāndan Sonra Yaşananlar ve İnsanlık Soyu	207

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİĞER MEZHEPLERİN TEFSİRLERİNDE HZ. NŪH KISSASINA İLİŞKİN RİVAYETLER VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Şī'a Tefsirlerinde Nūh Kıssası	221
3.1.1. Hz. Nūh'un İsmi ve Yaşı.....	221
3.1.2. Hz. Nūh'un Kavmini Tevhide Daveti	223
3.1.3. Meleklerin Hz. Nūh'a Uyarısı	229
3.1.4. Hz. Nūh'un Gemi Yapımı ile Emrolunması	232
3.1.5. Tennūr.....	235
3.1.6. Nūh Kıssası Anlatımlarında Kūfe Mescidi	237
3.1.7. Gemiye Kimler Bindi?	238
3.1.8. Tūfān ve Tūfāndan Sonra Yaşananlar	243
3.1.9. Nūh Kavminin Putları.....	247
3.1.10. Hz. Nūh'un Ölüm Meleğiyle Konuşması	250
3.2. Nūh Kıssası Özelinde Müfessirlerin Ortaya Koyduğu Kelâmî Tartışmalar	254

SONUÇ .....

EKLER.....

Ek 1: Ehl-i Sünnet'e Göre Nūh Kıssasının Ana Konuları .....

Ek 2: Şī'a'ya Göre Nūh Kıssasının Ana Konuları .....

BİBLİYOGRAFYA .....

KISALTMALAR

AÜSBE	Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
b.	İbn
bkz.	Bakınız
byy.	Basım yeri yok
c.	Cilt
<i>DİA</i>	<i>Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi</i>
ed.	Editör
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
krş.	Karşılaştırınız
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar
tah.	Tahkik eden
terc.	Tercüme eden
v.	Vefat
vd.	Ve devamı

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe
ء	’	ض	Đ/d
ب	B/b	ط	Ṭ/ṭ
ت	T/t	ظ	Z/z
ث	S/s	ع	‘
ج	C/c	غ	Ġ/ġ
ح	H/h	ف	F/f
خ	H/h	ق	Q/q
د	D/d	ك	K/k
ذ	Z/z	ل	L/l
ر	R/r	م	M/m
ز	Z/z	ن	N/n
س	S/s	ه	H/h
ش	Ş/ş	و	V/v
ص	Ş/ş	ي	Y/y

Hareke	Kısa	Uzun
<i>fetha</i>	e/a	ا = ā
<i>damme</i>	u	و = ū
<i>Kesra</i>	i	ي = ī

ÖN SÖZ

Elinizdeki kitap doktora tezimizin gözden geçirilmiş, bazı düzenlemeler ve değişikliklerle okuyucuya takdim edilmiş şeklidir.¹ Kitabın konusu tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Akif Koç Hocam ile yaptığımız istişareler sonucu “Tefsirlerde Kur’an kıssaları anlatımlarının yüzyıllar içerisinde değişim göstermesi” tespitiyle ortaya çıkmıştır. Hz. Nūh’un tercih edilmesi, adına Kur’an’da müstakil bir sure bulunması ve dört büyük kutsal kitabın nüzulünden önceki dönemde yaşamış olmasıyla yakından alakalıdır. Onun hikâyesi, gemisi ve *tūfānı* ile muhtevası en zengin kıssalardandır. Bu kıssa kelam, tasavvuf, tarih, tefsir gibi temel İslam bilimlerinin araştırma konusu olmuş; sadece dinî değil seküler literatürde de yerini almıştır. Bununla birlikte Hz. Nūh “inat etmek, ayak diremek” anlamına gelen *Nuh deyip peygamber dememek* ve “çok eski, çoktan modası geçmiş, köhnemiş” anlamındaki *Nuh Nebî’den kalma* deyimleri² ile dilimize yerleşmiş bir peygamberdir.

Araştırmamızın hedefi Hz. Nūh’un hayatına ait detayları ortaya çıkarmaktan daha çok tefsir kaynaklarının konuyla ilgili rivayetleri ele alış biçimini değerlendirmektir. Bu amaçla Ehl-i Sünnet ve diğer mezheplere ait kaynaklar arasında genel olarak ilk dönem ve klasik döneme ait olanlardan tercih yapılmış, böylece farklı itikadi görüşlerin tefsir kaynaklarına yansımaları ortaya konulmuştur.

Çalışmamıza temel teşkil eden Ehl-i Sünnet kaynakları hem tarih hem tefsir müellifi Taberî, Şa‘lebî, İbn Keşir, Endülüslü müfessir İbn ‘Aṭṭıyye, dirayet tefsiri denilince ilk akla gelen Rāzî ve uzun yıllar Osmanlı medreselerinde okutulan Qāḍî

---

¹ Sema Çelem, “Tefsir Külliyyatında Hz. Nūh Kıssasının Gelişimi”, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016).

² TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, “Nuh”. [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid, \(01.12.2015\).](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid, (01.12.2015).)

Beydāvi tefsirleridir. Bu eserlerdeki bilgileri elimizde mevcut ilk tam tefsir sahibi Muḳātil, Şīī müfessirlerden Ḳummī, Ṭabersī, Baḥrānī, Ḥaricī/İbādī müfessirlerden Hūd b. Muḥakkem ve Mutezile âlimlerinden Ḳāḏī ‘Abdulcabbār’ın eserleriyle karşılaştırdık. Aynı zamanda farklı bakış açılarına sahip müfessirlerin araştırma konumuz ile ilgili görüşlerini derleme imkânı bulduk.

Tefsir ve tarih kaynaklarında Kur’an kıssalarını incelerken ilginç ve akıl almaz pek çok haberle karşılaşmak mümkündür. Hz. Nūh ile ilgili çalışmayı yaparken karşımıza çıkan bir kısım haberler için “Nasıl anlamalıyız?” sorusunu çok sorduk. Sonuçta kitaplarda yazılanlar insanlığın tarih mirası olarak kaynaklarda yer bulmuş haberlerdir. Bu haberlerin tümünü reddetmek ya da safсата gözüyle bakmak, bizi tarihten haberdar olmaktan mahrum bırakır. Bu konuda en doğrusu mümkünü, imkânsızdan ayırma çabasıdır. Bunun da ölçüsü ferdî mantıkla sınırlanmamalı, haberlerin sadece akla yatkinlığı değil, Kur’an ve sünnete uygunluğu da dikkate alınmalıdır. Nitekim Nūh kıssası çerçevesinde Hz. Nūh’un yaşı, peygamberlik süresi, *tūfān* için gemi yapması, *tūfān*ın süresi, geminin boyutları, içine binen insanların sayısı, hayvanların cinsi vs. üzerine pek çok bilgiye ulaştık. Bunları değerlendirirken zihnimizde iki soru şekillendi:

(1) İlk insandan günümüze şartlara ve zamana göre bir kısım fiziksel vb. değişimler olmuş mudur?

(2) Tarihi nakleden insanların algısı bu haberlere ne kadar etki etmiştir?

Bu soruların cevabını doktora araştırma sürecinin sonunda bile net olarak vermemiz elbette mümkün olmadı. İncelediğimiz kaynaklardan edindiğimiz bilgilerle verilecek cevaplar da yorumdan öteye geçmemektedir. Çünkü araştırmamıza konu olan kıssa günümüzden yaklaşık beş bin yıl önceye tekabül eden bir zamanda yaşanmış ve üzerine çokça spekülâtif haber yapılmıştır. Çalışmamız kaynak tarama tekniği ile gerçekleştiği için bize düşen önümüze çıkan bilgileri sahih bir tarzda nakletmek,

bugünün bakış açısıyla değerlendirmek ve elde edilen bilgilerin günümüzde hangi ihtiyacı ne kadar karşıladığı üzerine tefekkür etmektir.

Bir dalda uzmanlaşma yolunda adım attığım zaman adını anarak sığındığım, hayırla başladığım her işin hayırla tamamlanması için dualarla yakardığım Rabbime hamdolsun. Ders dönemiyle birlikte beş yıl süren çalışmalarım sırasında en büyük fedakârlık sevgili ailem ve yavrularıma düştü, hepsine gösterdikleri anlayıştan ötürü minnettarım.

Çalışmamızın tez sürecindeki desteği için danışman hocam Pof. Dr. Mehmet Akif Koç'a, kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mehmet Katar, Prof. Dr. Mehmet Paçacı, Doç. Dr. Esra Gözeler ve Dr. Necdet Subaşı'na yadsınamayacak katkılarından dolayı teşekkür ederim. Prof. Dr. Halis Albayrak hocama, Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu hocama ve konumu duyduklarında tavsiyeleri ile beni zenginleştiren bütün hocalarıma şükranlarımı arz ediyorum.

Basım aşamasında kitabın editörlüğünü üstlenen Sayın Murat Kurt'a ve tezimi bir okuyucu gözüyle tetkik eden sevgili öğrencim Emine Fidan'a müteşekkirim.

Sema ÇELEM
Ankara 2020